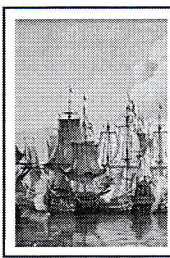
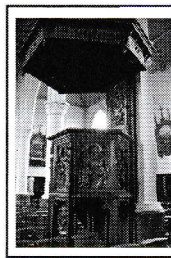
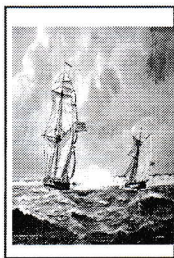

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 4 - nr. 2 - maart 2012

Editoriaal

In dit nummer herinneren wij aan een smokkelincident in de haven van Nieuwpoort, tijdens de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog, waarbij de internationale diplomatie de 'klokkenluider', laat opdraaien voor de geleden schade. Staatsraison ging toen ook al voor, op toepassing van wettelijke regels.

Vóór de kust van Nieuwpoort hebben de Hollanders nog eens slag geleverd, maar dan tegen de Engelsen. Zij betwistten gedurende enkele decennia elkaar het monopolie van de internationale scheepvaart.

We lezen verder in het dagboek van Wilfried Filliaert (+) over de meidagen van 1940 te Nieuwpoort. Toen het Belgisch Leger de wapens had neergelegd op 28 mei, begon pas de oorlog voor Nieuwpoort!

Onze O.-L.-Vrouwekerk heeft heel weinig dat herinnert aan het rijke meubilair, dat er ooit was. F. Lox brengt de achtergrondinformatie van de preekstoel onder de aandacht. Dat stuk patrimonium dreigt voor de jonge generatie in de vergetelheid te geraken.

Uit het archief diepte H. Boydens een dossier op, waaruit bleek dat een stadsontvanger er vandoor ging met een grote som. Hij was zelf een telg uit de aanzienlijke familie Coppieters, waarvan een uitvoerig grafschrift in de kerk een viertal notabelen beschrijft.

G. Demerre

Geschiedenis

CHARMING PEGGY 1776

EEN DIPLOMATIEK INCIDENT TE NIEUWPOORT

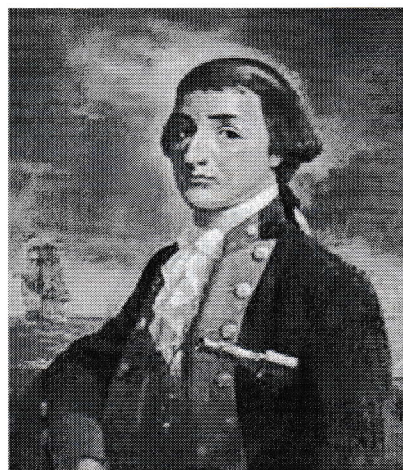
Nieuwpoort, 25 maart 1776.

Een Hollandse *smack* de *Eendracht*, met kapitein Jeremias Jansen, meert aan in de havengeul van Nieuwpoort, met aan boord 589 vaatjes buskruit, salpeter, zwavel en *fusicqsteen*en.

Scheepscommissaris Michel Meynne verwittigt in het geheim Frans de Brauwere, burgemeester van Nieuwpoort, dat de lading zal overgeladen worden op een ander vreemd vaartuig. Hij heeft de vrachtbrieven blijkbaar ingekeken.

De Brauwere houdt er rekening mee dat het een delicate zaak is en informeert bij M. de Gysperre, lid van de Geheime Raad in Brussel en specialist in maritieme zaken. Zijn oordeel is duidelijk: niets belet deze operatie.

Nieuwpoort, 4 april.

Een 250 ton brigantijn, *Charming Peggy*, genoemd als schip van eigenaars uit Londonderry [Ierland] met kapitein Gustavus Conyngham, gooit zijn anker uit naast de *Eendracht*. Hij komt uit Duinkerke met 40 ton lood. De munitie wordt van de *Eendracht* op de *Charming Peggy* overgeladen op 5 en 6 april.

Kapitein Conyngham heeft vrachtbrieven voor Sint-Eustachius alwaar zijn lading bestemd is voor Matthieu Marckman. Dit eiland in de Caraïben "onder de wind" was vanuit Europa gemakkelijk te bereiken omwille van de overheersende winden en zee-stroming aldaar. Het was echter ook een centrum van smokkel geweest gedurende de Zevenjarige Oorlog (1756- 1763).

Nieuwpoort-Duinkerke, 5 april.

Op de avond van de 5de april deserteert een matroos van de *Charming Peggy*, William Brackenridge, en loopt te voet naar Duinkerke. Bij kapitein Andrew Frazer, Engels commissaris die volgens het Verdrag van Parijs uit 1763, toezicht heeft op de ontmanteling van de militaire haven, signaleert hij er het overladen van munitie.

Frazer verwittigt Sir William Gordon, Engels ambassadeur te Brussel ; John Peter, Engels consul te Oostende en Lord Suffolk, staatssecretaris voor het Noorder-departement in Londen.

Nieuwpoort, 9 april.

In de ochtend van 9 april, paasmaandag, vraagt Sir William Gordon aan prins Starhemberg, de gevolmachtigde minister te Brussel, om de *Charming Peggy* aan de ketting te leggen, omdat de lading bestemd schijnt te zijn voor de "opstandelingen". Een bewijs daarvan kan hij nochtans niet geven en mede omdat de lading een Hollandse bestemming heeft, weigert de minister. Hij vraagt toch een controle door de Nieuwpoortse magistraat. Indien de werkelijke bestemming Sint-Eustachius niet zou zijn, dan moet het schip in beslag genomen worden ! Hij merkt op bij Gordon, dat het Engelse Hof het niet nodig had geacht zich tot Brussel te wenden, terwijl het verscheidene staten gevraagd had het sturen van oorlogsmateriaal naar de "opstandelingen" te verbieden. Zo hadden ze dat verzocht aan Hamburg, de Verenigde Provinciën, de Deense Antillen, Napels en Denemarken... maar niet aan Oostenrijk!

In Oostende wordt consul Peter ongeduldig en stuurt een vissersbark naar Dover om de agent van de admiraliteit te verwittigen, dat er een verdachte boot in Nieuwpoort is.

Nieuwpoort, 12 april.

De magistraat van Nieuwpoort ondervraagt kapitein Conyngham, de scheepsbevrachter Nesbitt, commissaris Meyne en de douane. Alle gegevens zijn eensluidend. De burgemeester stuurt een rapport naar Brussel en wacht op instructies.

Zonder te wachten, beveelt consul Peter met een burgerlijk mandaat de baljuw van Nieuwpoort M. Merlebecq om *Charming Peggy* te beletten uit te varen.

Nieuwpoort, 13 april.

Op deze zaterdag is de wind ongunstig, en de baljuw houdt een oogje in 't zeil! Tijdens die dag komen twee Engelse marineschepen vóór Nieuwpoort liggen: de *Wells* en de *Greyhound*.

Wanneer om 6 uur 's avonds de wind keert, voert de baljuw de inbeslagname uit. Omdat het getij het richten van het roer niet toelaat plaatst hij een wacht aan boord. Kapitein Conyngham en zijn bemanning keren naar (stad) Nieuwpoort terug. De wachten van de baljuw krijgen opdracht de zeilen in Nieuwpoort binnen te brengen op maandag. Echter om 6 uur 's morgens keren Conyngham en zijn bemanning terug, zogezegd om de zeilen te drogen. Ze nodigen de wachten van de baljuw om 8 uur uit om onder de brug te ontbijten.

Daarop beveelt Conyngham hen "niet meer te bewegen" met het pistool in de hand.

De bemanning hijst de zeilen, kapt de touwen en licht de vier ankers... en de *Charming Peggy* verwijderd zich van de *oostduycker* (oostelijke pier) waar hij aangemeerd was in de bocht van de IJzermonding. De boot loopt echter meteen op een zandbank en de bemanning probeert het vaartuig los te krijgen met een sloep. De wind keert noord en daarmee loopt het vaartuig vast op de West Zand, een andere zandbank.

Conyngham en zijn bemanning met Jonathan Nesbitt springen in hun sloep en roeien naar Duinkerke.

De *Charming Peggy* is vastgelopen op de zandbank, bij laag water komt er een barst in de boeg en een deel van de munitie geraakt verzopen. De baljuw laat alles overladen en vaart daarmee de Nieuwpoortse haven binnen.

De consul, triomferend, bezoekt de *Charming Peggy* met luitenant Walton van de *Wells*.

Enkele dagen later komt steward Nesbitt terug naar Nieuwpoort en verklaart dat hij niets te maken had met de actie (gijzeling) van Conyngham. Hij eist de boot en de lading op en daarenboven de nietigheid van het bevel en de veroordeling van de consul tot het betalen van de onkosten.

Gordon vindt het ongehoord dat de rebel het aan-

durft een consul van zijne majesteit (George III) voor het gerecht te halen. Starhemberg stelt dat hij de justitie niet kan tegenhouden omdat het een "burgerlijke rechtszaak" is.

Brussel, 23 april.

Gordon krijgt uit Londen een memo (van Lord Suffolk) om aan de minister (Starhemberg) te overhandigen met als eerste paragraaf de "... *uitdrukking van dank vanwege koning George III aan Karel van Lorreinen... omwille van de begripvolle houding ten aanzien van het scheepsincident te Nieuwpoort.*"

Starhemberg draagt het (geheim) raadslid Gysperre op, om discreet een transactie te bedingen.

Consul Peter gaat akkoord om de lading tegen factuurprijs terug te kopen, inbegrepen het beschadigde deel, de aanlegkosten en het herstel van het schip... Hij weigert echter een vrijeleide voor Sint-Eustachius te bezorgen aan Nesbitt. De transactie springt af, omdat Nesbitt bij zijn eis blijft.

In het tweede deel van de memo is echter melding gemaakt dat Starhemberg bereid was tot een totaal verbod van uitvoer van oorlogsmateriaal naar de Amerikaanse opstandelingen vanuit de [Oostenrijkse] Nederlanden, indien Londen daar zou om verzoeken!

Brussel, 27 april.

Graaf de Nény, voorzitter van de Geheime Raad, bereidt een ordonnantie voor die op 27 april wordt afgekondigd in die zin. De boete wordt gesteld op 1000 florijnen plus de waarde van de lading.

Epiloog.

De magistraat van Nieuwpoort in zitting van 17 december 1776: het burgerlijk arrest van consul Peter werd foutief verklaard en nietig en deze laatste werd veroordeeld tot de schade en de onkosten. De Raad van Vlaanderen waarbij hij beroep aantekende bevestigde dit arrest: hij moest uiteindelijk 30 254 gulden betalen. (R.A.G. Raad van Vlaanderen nr. 27346)

Enkele maanden later, op 1 maart 1777, voltooi- de kapitein Conyngham een sensationeel exploit. Uitvarende vanuit Duinkerke met *La Surprise* dat hij in het geheim had bewapend, enterde hij op 3 mei 1777 in volle Noordzee de Engelse pakketboot *Prince of Orange* die voer tussen Harwich en Hel- levoetsluis. Hij stuurde passagiers en bemanning met visserssloepen naar Holland terwijl hij tussen Oostende en Nieuwpoort de "malle" [post] over- laadde met de "dépêches" van diverse diplomaten geaccrediteerd bij het [Engelse] Hof van St.-James. Conyngham keerde naar Duinkerke terug met zijn

prise.

Deze "malle" werd afgeleverd aan Benjamin Fran- klin die toen een van de Amerikaanse commissa- rissen was te Parijs.

Dit incident veroorzaakte grote beroering in alle Noordzeehavens. In Oostende bediscussieerde men de houding die moest aangenomen worden wanneer een Amerikaanse *corsaire* zich zou aan- bieden.

Meerdere Engelse kapiteins hadden het poorter- schap van Nieuwpoort of Oostende aangevraagd om onder Oostenrijkse vlag te kunnen varen.

Kapitein Conyngham werd een van de belangrij- ste marineofficieren van de Amerikaanse Onaf- hankelijkheidsoorlog. Zijn carrière werd door heel wat biografen aangehaald, en niettegenstaande hij een gedetailleerd verslag over het incident met de *Charming Peggy* heeft nagelaten, werd er heel wat bij gefantaseerd.

Scheepsbevrachter Jonathan Nesbitt, keerde op 25 juni 1777 terug, met het vaartuig dat hersteld was geweest op kosten van de Engelse consul. Hij verkocht de munitie aan handelaar Stival uit Duin- kerke, die de toelating vroeg voor uitvoer met de vermelding van de oorsprong. De regering aan wie de *Charming Peggy* zoveel last had bezorgd gaf geen gevolg aan de vraag. Maar raadsman Bau- dier uit de Raad voor Financiën, kreeg de opdracht in vertrouwen mee te delen dat er een nieuwe aan- vraag kon gedaan worden zonder de oorsprong te vermelden, noch de naam van Nesbitt...

Wat betreft Gordon, ambassadeur van Engeland, die een slecht figuur sloeg in deze affaire: hij verliet Brussel met verlof begin juni 1776. Op de hoogte van de wrijvingen met prins Starhemberg, hield Lord Suffolk hem in Londen en liet hem te Brussel in de lente van 1777 door Alleyne Fitz Herbert ver- vangen, tot diens grote spijt, want hij kreeg slechts de titel van resident.

Het tekenen op 6 februari 1778 van een vriend- schaps- en handelsverdrag tussen Frankrijk en de Verenigde Staten (sinds 4 juli 1776) veroorzaakte een oorlog tussen Engeland en Frankrijk.

De Amerikaanse triomf leek verzekerd met het einde van het Engelse handelsmonopolie in Ame- rika.

De uitvoer van wapens heeft indirect relaties ge- legd tussen Oostende en de Verenigde Staten. Prins Starhemberg wou ze uitbreiden en verste- vigen: hij legde dat voor in juli 1778 aan prins von Kaunitz, de kanselier van keizer Jozef II.

In Wenen was er altijd een grijze zone in de be- trekkingen met de Amerikanen. Toen von Kaunitz de voorstellen van Starhemberg kreeg, wimpelde hij beleefd de boodschapper van het Congres,

William Lee, af. Die sprak voor dovemansoren in Brussel.

Starhemberg gaf zich nog niet gewonnen. Omdat de inkomsten leken te dalen, legde hij een rapport voor van Delplancq, een van de beste economen uit zijn tijd, om de handel met Amerika een elan te bezorgen. Oostenrijk rekende op die inkomsten uit de Nederlanden om zich te bewapenen en zijn aanspraken te steunen om de succes in Beieren te verwerven.

Ten gevolge van de schending van de territoriale wateren vóór Oostende, waarbij Engelse oorlogsschepen een Frans schip achtervolgden, schreef von Kaunitz naar Starhemberg op 26 september 1778: *"Omdat de Engelsen in alle omstandigheden weinig rekening houden met ons, lijkt het me, dat onze handelsinteresses ons uitnodigen om nauwere betrekkingen met de Amerikanen aan te knopen..."*

Brussel opende geheime besprekingen met Benjamin Franklin toen Engeland het Pas de Calais [Nauw van Kales] blokkeerde voor zeilen, pek, touwen, hars,... Omwille van deze blokkade werden de Amerikaanse handelaars naar Oostende aangetrokken.

Rechtstreekse onderhandelingen zijn tijdelijk opgehouden, maar werden hernomen tijdens de vredesbesprekingen.

Zonder de erkenning van de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten af te wachten benoemde Jozef II reeds in maart 1783 baron van Beelen in het Amerikaanse Congres als "handelsraad" (agent commercial).

De blokkade in 1778 van het Nauw van Kales stopte een tijdje de wapenuitvoer vanuit Oostende, die hernam op beperktere schaal in 1781.

Wij kunnen niet nalaten hier op te merken dat enerzijds dit gehakketak in de politiek en het schaamteloos omzeilen in de internationale afspraken van alle tijden blijkt te zijn en anderzijds de communicatie tussen de diverse instanties tussen 25 maart en 27 april 1776 omtrent de Charming Peggy voorbeeldig snel verliep. Dat zijn wij vandaag de dag niet eens meer gewoon!

(naar A. de Dorlodot, J.B. Rybens, R. Dumon, P. De Baets, J. Verhaeghe)

G.Demerre

EEN ANDERE SLAG BIJ NIEUWPOORT

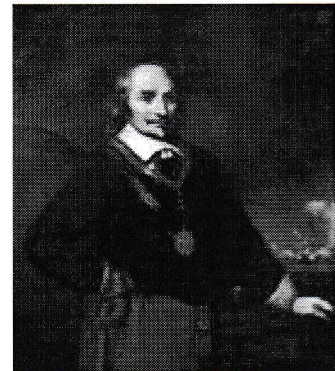
Een halve eeuw na de Slag bij Nieuwpoort van 1600, greep er nog een slag plaats, maar dan op het water vóór de kust van Nieuwpoort.

Inleiding.

Zoals vandaag de autowegen verzadigd zijn met vrachtwagens met Oost-Europese nummerplaten voor het transport van goederen, was er in de 17e eeuw een overwicht op de wereldzeeën van Hollandse en Zeeuwse schepen !!

In 1651 nam de regering onder Cromwell in Engeland een reeks wetten aan om dat (bijna) monopolie te doorbreken. Voortaan zou uitsluitend aan Engelse schepen toegestaan worden goederen te vervoeren naar en uit Engeland en tussen Engelse overzeese bezittingen. Dit was de "Act of Navigation".

Op 12 juli 1652 verklaarde Engeland de oorlog aan de Verenigde Provinciën, waar vooral Holland en Zeeland de dienst uitmaakten. Admiraal Robert Blake viel een Hollandse vissersvloot aan. Als reactie daarop versloeg Michiel de Ruyter de Engelsen bij Plymouth en Maarten Tromp deed hetzelfde bij Dungeness: allebei aan de zuidkust van Engeland in het Kanaal.

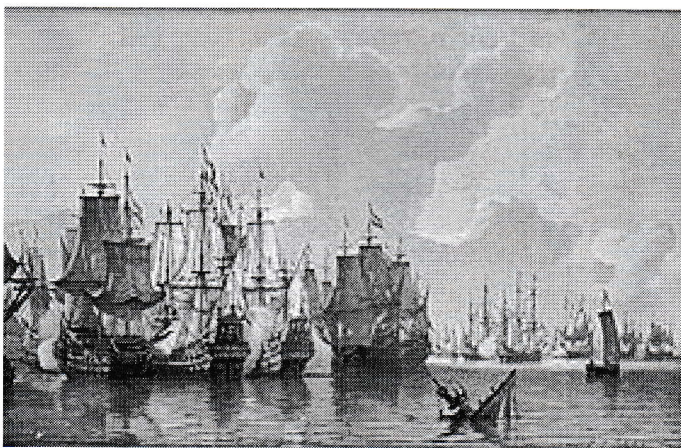
Maarten Tromp

De Nederlandse admiraliteit rustte een nieuwe oorlogsvloot uit om de Engelse zeemacht het hoofd te bieden. Luitenant-admiraal Maarten Harpertszoon Tromp werd als bevelhebber aangewezen. Men sloeg echter zijn aanbevelingen in de wind, want hij had grotere en beter uitgeruste schepen gewenst. Wij moeten hierbij onmiddellijk denken aan die andere bevelhebber in 1600, Maurits van Nassau, die ook bezwaren had geopperd bij zijn aanduiding voor de expeditie in de richting van Duinkerke.

Zeeslag.

In mei 1653 koos Tromp met ruim honderd schepen de zee en op 12 juni ontmoette hij ter hoogte van Nieuwpoort de Engelse vloot, onder de leiding van de admiraals George Monk en Richard Deane. Beide zijden beschikten over eenzelfde hoeveelheid schepen, maar die van de Engelsen waren krachtiger en handelbaarder. Toen het gevecht begon, ongeveer om elf uur in de ochtend, vormden de Engelse schepen een halve maanvormige opstelling. De Nederlanders probeerden, als vanouds om de Engelse schepen te naderen en waar mogelijk te enteren. Alle pogingen daartoe mislukten echter.

Zo omschrijft de Nederlandse geschiedschrijving het eerste treffen.

“Op den 12n junii 1653, ontmoeteden elcanderens vloten die te samen boven de twee hondert groote schepen uutmaeckten, sich tusschen de wijde van Cales ende van Duynkercke. Den aanval nam seffens plaets. De beyde vloten gerochten, al sich strijdt leverden, totter hoochte van Veurne, alwaer noch eenige schepen tot onderstandt der Hollanders toequamen. Alsdan isser soo hertneckich gevochten geweest, dat men voordien noyt van eenen soo grooten zee strijdt gehoort hadde. Een ider liep naer de zeecant ofte clom op torens ende hoochten om den ontsetteden strijdt, die eenen geheelen dagh deurde te sien ...

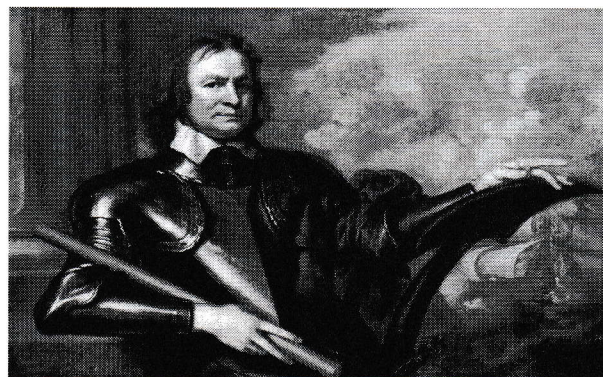
Men sach niets anders dan roock, vier ende vlamme: het was als de zee in brande was gerocht. Men schoot met het groef geschot soo ras als of men het met de musquetterie in eenen grooten veldt strijdt doet. Eyndelick, naer dat de vloten wel ses ueren lanck ter hoochte deser Stadt gestreden hadden, vaerden die allengskens, al sich noch onophoudelick beschietende, naer den Oosten, ende ontrent den avont verloos men die uut het gesicht...”

Dit noteert Pauwel Heinderycx in zijn Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht.

De volgende dag liet ook deze keer de bevoorrading van Tromps schepen te wensen over. Diverse schepen raakten door hun kruit- en munitievoorra- den heen. De Nederlandse gezagvoerders beslo- ten nog één poging te wagen om de Engelse sche- pen te naderen en daarna de aftocht te blazen.

Tijdens het naderen van de Engelse schepen, die nog steeds de linie formatie handhaafden, ontstond echter een windstilte. Verscheidene Nederlandse bodems raakten hierdoor van hun smaldelen af- gescheiden en vielen ten prooi aan de Engelse overmacht. Tromp zelf moest zich op een gegeven moment dertien tegenstanders van het lijf houden. Slechts door koelbloedig ingrijpen van de vice-ad- miraal Witte de With en commandeur Michiel de Ruyter, wist Tromp het Nederlandse kamp te be- reiken. Kort daarop zag hij zich genoodzaakt de terugtocht te aanvaarden. In de Nederlandse ge- lederen was op sommige plaatsen wanorde ont- staan. De Engelsen maakten hiervan gebruik en veroverden drie schepen.

Zij betitelden de zeeslag als de Battle of North Fo- reland: naar een zandbank dicht bij de noordoost hoek van Kent.

Richard Deane

De Slag bij Nieuwpoort was een Engelse overwin- ning, hoewel de Engelsen het verlies van één van hun bevelhebbers, Richard Deane, te betreuren hadden. Na afloop van de strijd zagen de Engel- sen kans om met succes de Hollandse en Zeeuw- se havens te blokkeren waardoor de Nederlandse handel voor enkele maanden stil kwam te liggen. Opvallend was dat tijdens de slag de Engelsen vasthielden aan het strijden in linieverband. Later zou deze tactiek bij het voeren van grootschalige zeegevechten tot standaard verheven worden. Nog dezelfde zomer was er weer een treffen vóór Scheveningen tussen Monck en Tromp. Deze keer sneuvelde Tromp, wat voor de Hollanders een tijd geheim werd gehouden. De Engelsen konden evenwel hun blokkade van Texel niet meer hand- haven.

In die tijd moesten alle schepen op weg naar Am- sterdam voorbij het eiland Texel, doorheen de Zui-

derzee naar het IJ !

Deze eerste Anglo-Hollandse oorlog eindigde met het Verdrag van Westminster op 8 mei 1654. In dezelfde halve eeuw zouden er nog twee zo'n oorlogsperiodes tussen die twee tegenstanders volgen ...

Epiloog.

Pauwel Heinderycx noteerde verder in zijn Jaerboeken:

" Gedeurende de drie maenden die den voorseyden zeeslagh volchden, vingen de visschers van Nieupoort, noch de aarme lieden die in Veurnambacht langst de kust woonden geen visch. Daer door beweerden die lieden, dat de visschen door het uutmeyende gedonder van het groef geschot dese stranden verlieten; maer, gelijk men daer naer noch somtijden diergelicx gesien heeft, hadt die verhuysingh misschien eene andere oorsaecke."

Gedeeltelijk naar www.ckplus.nl/ruyster.html

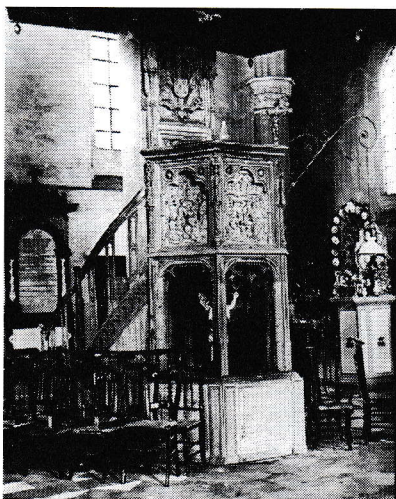
G. Demerre

Ons Patrimonium

HET VERHAAL VAN EEN PREEKSTOEL

Er was eens...

Ons verhaal begint in de vroege 16de eeuw in de Sint-Maartenskerk (kathedraal) te Ieper en in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Nieuwpoort, krijgt een link begin 19de eeuw in de Sint-Maartenskerk te Winnezele (Frankrijk) en eindigt in de 20ste eeuw in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Nieuwpoort.

Ieper

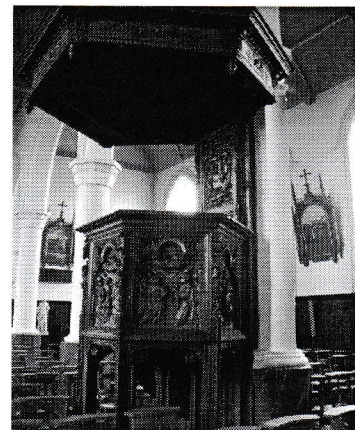
Het atelier van houtsnijder Jacob de Hoosche uit Diksmuide kreeg in 1514-1515 de opdracht om een eikenhouten kansel te beitelen voor de toenmalige Sint-Maartenskerk in Ieper. Het bisdom Ieper bestond van 1561 tot 1801. Toen werd de kerk van

het Sint-Maartensklooster (reguliere kanunniken van Sint-Augustinus) tot kathedraal verheven.

Een identiek exemplaar werd op dat moment besteld voor de O.-L.-Vrouwekerk te Nieuwpoort voor de som van 554 pond en een halve ton haring (deze gegevens werden ontdekt in 1935 door archivaris Dr Desnick in de rekeningen van de kerkfabriek van Nieuwpoort).

Volgens de clerus van Ieper zou het gotisch kunstwerk in de Sint-Maartenskerk te Ieper, ooit gebruikt zijn door Jansenius, bisschop van Ieper van 1635 tot 1638. In het begin van de 19de eeuw was de toestand van de Sint-Maartenskathedraal te Ieper zorgwekkend en drong een algemene restauratie zich op. De houten afgedankte kansel raakte in de vergeethoek en werd vervangen door een marmeren preekstoel met bronzen taferelen.

Tot dat... hij naar Winnezele verhuisde...

Winnezele

Het dorp Winnezele bevindt zich in Frankrijk tussen Duinkerke en Rijsel, maakt deel uit van het kanton van Steenvoorde en is omgeven door de heuvels van Vlaanderen.

De voormalige heerlijkheid kende sinds 1168 heel wat eigenaars.

De laatste erfgename Catherine, Josephine Prinses van RUBEMPRE, verkoopt op 10 november 1776 het domein aan Jacques, Charles, Antoine CARTON, jonkheer, Heer van TOURELLES, schepen van Ieper. Door die aankoop wordt hij Heer van WINNEZEELE, van HILL en van het burggraafschap St. DONAAT. Zijn weduwe jonkvrouw Marie, Josephine, Victoire MERGHELYNCK wordt in 1789, erfvrouw van WINNEZEELE.

Volgens bronnen zou Jonkheer Jacques CARTON in 1803 ofwel de kansel ontdekt hebben in een vergeten hoek van de Sint-Maartenskathedraal ofwel aangekocht hebben voor de som van 160 F bij een handelaar in oude rommel. Vermits hij de laatste Heer van WINNEZEELE, schepen van de stad Ieper en tevens kerkmeester van de Sint-Maartenskerk was, vond hij het evident dat die preekstoel zijn eigendom was, zodat deze in 1803 naar Winnezele

verhuisde. Daar werd hij gerestaureerd door een houtsnijder uit Eke en in 1844 definitief tegen de middenpijler geplaatst. Dezelfde houtsnijder hermaakte in datzelfde jaar de trap.

De zogenaamde Jansenius preekstoel werd in 1913 beschermd als Historisch Monument.

Het is één van de mooiste religieuze kunstschaten van Noord-Frankrijk en is een waardevol exemplaar voor de geschiedenis van de Vlaamse kunst. De eikenhouten horizontale voet bestaat uit een stut die met bogen en ribben in verbinding staan met elk van de 6 staanders op hoeken van de voet en schragen zo samen de kuip van de kansel. De kuip is zeskantig (rugzijde + 5 gewone zijden). Het geheel vertoont een zekere eenvoud en harmonie; de zijden zijn buitengewoon fijn en kunstig bewerkt en stellen episodes voor uit de bijbel; de teksten sluiten niet altijd aan bij de figuren en zijn niet historisch verantwoord. Het klankhoofd is plat en dateert uit de 17de eeuw.

Op donderdag 2 juni 1977, op het moment dat hij de mis van 8u30 ging opdragen, ontdekte de pastoor de verdwijning van vijf panelen van de beschermde preekstoel. De dieven hadden zich de avond voordien laten opsluiten in de kerk. Na de laatste ronde van koster Paul hadden de dieven de ganse nacht gehad om de gotische panelen los te maken.

Men heeft lang gedacht dat men deze panelen niet meer zou terugzien en dat ze ergens bij een privéverzamelaar terecht gekomen waren. Nochtans, zevenentwintig jaar later (in 1999) dacht men dat er eindelijk een einde zou komen aan het feuilleton.

Men had in dat jaar namelijk een serie gestolen kunstvoorwerpen teruggevonden in Limoges. Het gerechtelijk onderzoek eindigde op maandag 26 juli 2004 met een huiszoeking bij een heler in België, te Leuven. Men heeft daar tussen de geroofde voorwerpen van Limoges de panelen van de preekstoel van Winnezele teruggevonden

Men dacht in die tijd dat de teruggave op wietjes zou lopen. Niets was minder waar. Het werd een juridisch steekspel tussen de Belgische en de Franse verantwoordelijken. Dankzij de efficiënte actie van het nieuw Kamerlid Jean-Pierre Decool (hij verdedigde het Frans-Vlaamse erfgoed in alle betekenissen) werden de panelen die men Leuven teruggevonden had, in 2005 in de kerk te Winnezele teruggeplaatst. De gemeente heeft sindsdien een veiligheidssysteem aangebracht in de kerk.

Nieuwpoort

De eerste kansel in Nieuwpoort (uit 1515, een kopie van de kansel in de Sint-Maartenskerk te Ieper) werd geplaatst tegen een noorderpijler en omvatte een klankbord. Tijdens de restauratie in de

O.-L.-Vrouwekerk in 1900 stelde men vast dat het museum te Brussel in 1885 heel veel interesse had voor de oudste kansel van België (!) en daarvoor een grote som geld bood. Op dit voorstel werd niet ingegaan.

Tijdens de nacht van 22 oktober 1914 brandde de O.-L.-Vrouwekerk grotendeels uit en verdween de preekstoel in de vlammen. In 1920 mocht de Brugeling Prosper Hinderyckx wasafdrukken maken van de preekstoel van Winnezele om er een kopij van te maken voor de kerk van Nieuwpoort. Tijdens WO II brandde de kerk opnieuw uit waarna in 1960 het atelier van Dewispelaere van Brugge de opdracht kreeg om een nieuwe preekstoel te maken naar het model van de oorspronkelijke in Winnezele. De toestemming om wasafdrukken te maken werd toen door het museum van Schone Kunsten te Brussel geweigerd zodat men zich moest tevreden stellen met foto's. Sindsdien bezit de O.-L.-Vrouwekerk van Nieuwpoort voor de derde keer dezelfde gotische kansel als deze te Winnezele.

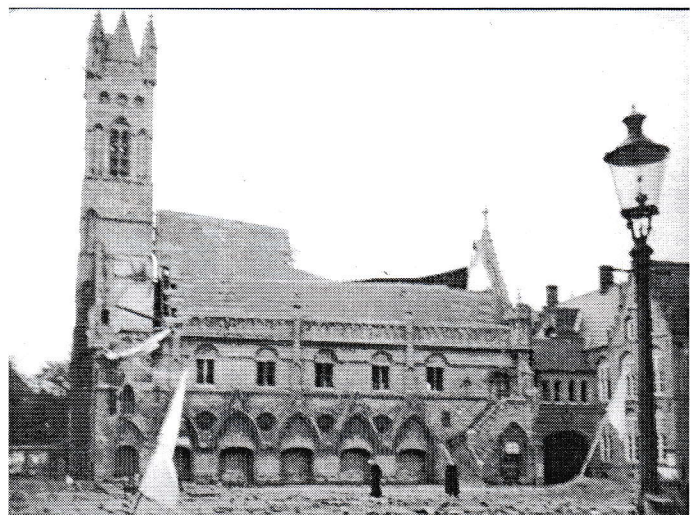
Alhoewel de huidige kansel geplaatst is tegen de zuidelijke middenpijler en geen klankbord heeft, blijft hij niettemin een prachtig meubel vol symboliek en moet hij zeker op zijn plaats blijven.

F. Lox

Bronnen:

- Raphaël PERSYN – pastoor van Winnezele
- website: village de Winnezele
- Revue onomastique – de Vinck de Winnezele
- Patrimoine (2607/2004) van Jean-Pascal VANHOVE
- Restauratiewerken aan Ieperse Sint-Maartenskerk, 1845-1873, J.DEWILDE

Dagboek 1940 (Deel 2)

Maandag 27 mei 1940

Day van schrik; dag der ontploffingen! Van 's morgens, om half zeven hoorden we hevige ontploffingen: zware stofwolken stegen op langsheen de kust. Wat later vielen 'n paar bommen op Nieuwpoort. Toen was het voor een half uur goed. Toen werd de Steenweg naar Oostduinkerke gebombardeerd, ook de veldwegel. Nieuwpoort kreeg ook weerom van 't leer. Tot twaalf uur vlogen vliegtuigen over, wierpen nog bommen. Alleen het afweergeschut, dat 's morgens bij het eerste bombardement hevig had ingegrepen. Leon was naar Nieuwpoort gereden, na het eerste bombardement en zeide ons dat in de Kokstraat 'n bom was gevallen op Monteyne's huis (Vlaamsch Huis); ook voor het huis van Notaris Deeren. Andere bommen werden zekerlijk nog geworpen want 's namiddags kwam er op de hoeve, na 'n nieuw bombardement, briefdrager Vertroyen, die ons vertelde dat er wel meer dan honderd bommen waren geworpen geweest. L' école Moyenne was een puinhoop. De sluizen waren bijzonderlijk het mikpunt der vliegers. Ook strooibriefjes werden uitgeworpen met kaart en tekst in 't Fransch en 't Engelsch. De bevolking was heelwat gedund. Slechts nog 2 leden van het Roode Kruis bleven in Nieuwpoort: Mr. Karel Bogaert en juffrouw Is. Zwaenepoel. Het aantal dooden zou heel groot zijn. Zoo spreekt men van 75 dooden in 'Bommenvrij'. Bommen werden ook bijzonderlijk in de Kokstraat en de De Roolaan uitgeworpen. Niet ver van ons huis werden 'n drietal bommen gegooid. 's Avonds, rond half acht, had weerom 'n luchtgevecht plaats dat vrij lang duurde. Ik zag een vliegtuig neerstorten, de piloot redde zich met zijn valscherms. Anderen vertelden dat er nog 2 andere toestellen te pletter sloegen. Rond ditzelfde tijdstip kreeg Nieuwpoort terug 'n nachtje bij. Geheel de nacht vlogen vliegtuigen voorbij. Hier en daar grepen ontploffingen plaats.

Dinsdag 28 mei 1940

's Morgens vroeg reeds kreeg Nieuwpoort 'n nieuw bombardement te onderstaan. Ook dichtbij werden bommen gegooid. Een hooimijt stond in brand op 'n honderdtal meters afstand. Allen vluchten we naar den kelder waar we voortdurend vliegtuigen hoorden. Er was weerom 'n luchtgevecht: een toestel zou neergestort zijn. Soldaat Vertroyen, zoon van den briefdrager, kwam plots de hoeve binnen: hij was uit Westkerke vertrokken. Geheel het Belgisch Leger was in aftocht. 's Namiddags hoorden we weerom verschillende vliegtuigen rondcirkelen. 's Avonds kwam vader ons mededeelen dat het Belgisch Leger gekapituleerd had! De Engelschen echter en ook de Franschen, waarvan het gros der

troepen langs de vaart naar Veurne, 's namiddags, was vertrokken, stelden afweerbatterijen op. Groote ontploffingen hoorden we dichtbij Nieuwpoort. Eerst zagen we 'n viertal bruggen springen, met oorverdovend geraas. Het zouden ook de Engelschen zijn die dit op hun kerfstok hebben! 's Middags was de brug naar Oostduinkerke de lucht in gesprongen; ook groote branden ontstonden, achter het Vrederecht.

's Avonds kwamen de kanonnen in werking. Het was 1 uur 50 wanneer ik insliep. Het was de tweede nacht dat ik met mijn kleederen sliep.

Woensdag 29 mei 1940

Geweldig artillerievuur rond Nieuwpoort en in onze omtrek. De witte vlag, die gisteren reeds op 2 hoeven stak, ziet men nu reeds op verscheidene andere hoeven ook. Ook op auto's, die uit de richting van Veurne komen. Rond kwart na elf is het artillerievuur zeer geweldig. Voor de kerk zou er door de Engelsche Jambotten obussen geschoten zijn. Wat later is het Duitsche antwoord daar: achter de stad, in onze richting, zien we ontploffingen. Rond de middag zien we de Engelschen stelling nemen achter de berm voor de hoeve. Nu begint het kanongebulder opnieuw en ook hoort men het rekketekken der vlieg-machienes. Geval Geryl. Rond vier uur begint onder het gedurig Engelsch bombardement op de stad, de kerk te branden. Rond vijf uur komen plots drie Engelsche tanks dichtbij de hoeve postvatten. Ik keek van uit het zoldervenster toen plots twee obussen dichtbij de hoeve neerkwamen. 'n Schrapnel stak in de achterdeur. Toen was het 'n gedurig bombardement: we zaten tusschen beide vuren. Engelsche soldaten doorliepen den omtrek. Om negen uur waren we nog steeds in den kelder of in het kiekenkot. Om dit uur kwamen plots Engelschen, die na alles doorzocht te hebben, bevolen de hoeve te verlaten! Daar echter voortdurend werd gebombardeerd, oordeelde de leider der Engelschen het raadzaam ons allen in den kelder te zenden. Met 'n zestig man 'n geheelen dag in den kelder! Voortdurend knalden de kanonschoten, rekketekten de machinegeweren. We zaten in de voorste strijdlijn.

Donderdag 30 mei 1940

Om 3 uur kwamen we eindelijk uit den kelder. De soldaten hadden mitraljeuzen op den tafel gezet, terwijl zij de matrassen voor het venster hadden gehangen. Toen begon in de vroege morgen de tocht uit de 'frontlinie' over grachten, door weiden, langs obusputten, zelfs langs 'n doode koe trokken we naar één onzer huisjes van Oostduinkerke waar we wat koffie dronken. Dan, langs mitrailleur-nesten naar Oostduinkerke, dat fel gehavend was. We moesten

echter plots schuilen voor vallende obussen op den weg, 'n driehonderd meter achter ons. Hugo en Henri maakten van deze gelegenheid gebruik om twee valiezen achter te laten. Na dit trokken we door de duinenwegels naar Koksijde, waar we in 'n huisje koffie dronken en de boterhammen opaten die Henri gelukkig had meegebracht. Pa ging ondertussen naar St.Idesbaldus voor te zien of er geen villa voor ons openstond. Gelukkig stond er nog één open, nl. Zonnewende bij Oscar Dangez. De nog meegenomen bagage werd geïnstalleerd: voor eten vonden we gelukkig ook nog conserven: ingelegde aardappelen, groenten, vleesch, melk, thee en koekjes. Voortdurend reden Engelsche troepen op en af. Toch het meest naar De Panne. In de namiddag zagen we het branden: denkelijk was het in Koksijde – dorp. 's Avonds gingen we (Leon, Robert en ik) naar het strand om te zien of er geen dozen 'koekjes' aangespoeld waren. Maar we waren er pas, toen we vliegtuiggeronk hoorden. Aanstonds naar huis weer en in den kelder, daar het afweergeschut ingreep en bommen zekerlijk werden gegooid. 's Nachts sliepen we allen in den kelder.

N.B.

1. In Koksijde-dorp, dichtbij het voetbalplein, waar de barakken waren opgetrokken voor de Belgische soldaten in de mobilisatietijd, stonden honderden Belgische soldaten de handen overkruist. Het was dus toch waar dat de Belgen gekapituleerd hadden. Ook veel Franschen zagen we , zonder wapens. Ze wisten echter van den toestand niets. Alleen de Engelschen dus vochten nog. Denkelijk uit woede tegen de Belgische capitulatie! Daarom ook kregen de Belgische soldaten geen eten meer van de Engelschen. Zoo kwamen er in onze villa 2 Belgische soldaten, die wat koekjes meepakten. De Belgen hadden sedert drie dagen geen eten meer gekregen.

2. Op 'n honderdtal meters van 'onzen' villa stonden 2 kanonnen voor afweergeschut. Ieder maal dat er 'n vliegtuig overkwam, was het 'n oorverdovend gerucht. Weinig na het eten zei vader dat de Engelschen aanstalten zouden maken om hun munitiedépot in brand te steken. En ja, hevige knallen deden ons weinig daarna opschrikken. Pa, die juist voor het venster stond, kreeg 'n stukje glas tegen zijn voorhoofd. Een schrapnel was door het venster gekomen en stak in de zoldering. Van geluk gesproken! In 'n andere kamer was het ook hetzelfde geval. Toch nog verscheidene malen schoten ze op vliegtuigen. Als we echter 's anderendaags (dus vrijdags) opstonden was die post verdwenen; ook de Engelsche vlag.

3. In den kelder sliepen we uitstekend. Gedurende

den nacht werd er nog hevig geschoten. Voortdurend 'troepenaftrekking'.

Vrijdag 31 mei 1940

's Morgens vroeg gingen pa en Leon reeds naar het strand om 'biscuits' te gaan halen. Ongelukkig waren het al leeg dozen of munitie. Ik ging in de voormiddag ook naar het strand. Veel hout was aangespoeld; het strand zag zwart van olie. Niet ver van de villa lag het vrachtschip. Bij De Panne lagen omtrent 'n tiental zware schepen. Om kwart voor twaalf, toen ik juist bezig was met praten met Hollandsche soldaten, kwamen zestien Duitsche vliegtuigen over. Ze werden op afweergeschut onthaald. Bommen werden gegooid. 's Namiddags werden ontploffingen gehoord in de richting De Panne. Men zei dat de Duitschers uit Veurne, dat brandde, De Panne beschoten. In Coksyde Dorp (?) woedde nogmaals 'n brand. De baan van Coksyde-Baden naar het dorp werd gebombardeerd (?). Rond zes uur kwam pa en Leon ons zeggen dat het vrachtschip, boven vermeld, vol zat met levensmiddelen en dat het volk het plunderde. We trokken er op af. Leon had juist 'n zwembroek gevonden en hij zwom 'n vijftig meter naar het schip. Twee bakken biscuits (een kist) hadden we als buit. Daar het afweergeschut begon te 'knetteren' gingen we niet meer terug, maar zouden 's nachts om 2 uur optrekken (laag water). 's Avonds (9 uur) trokken weerom Engelsche troepen af. We hoorden eenige stonden voor dien ('n half uur) kanongedonder of bommengedaver uit De Panne. Vliegtuigen vlogen over en heen. Een schip voer weg in de verte. We wisten niet of het een ontschepping was.

N.B.1/ De 'hongersnood' deed zich vandaag sterk gevoelen. Vooreerst was er geen spraak om brood te krijgen. Uren voor het brood uit den oven kwam stonden er reeds reeksen menschen. Leon en Robert 'stonden' heel de voormiddag en hadden nog niets. Papa ging 's namiddags (5 ½ uur) weerom met Leon om broodenjacht. ¼ van een tarwebrood kregen ze voor een frank vijftien. (1.15) Gelukkig dat we daarna een kist biscuits konden krijgen!!

2/ Als pa en Leon 's morgens naar zee gingen om 'biscuits' kwamen ze drie Engelschen tegen (3 Engelschen aan 't strand, half zinneloos).

3/ Ik ben juist bezig met schrijven (9 uur 20') als Engelschen, die reeds 'n kwartier weerom aftrekken (tanks, auto's, soldaten te voet) posities opstellen in de duinen (ook in den hof van O. Dangez wordt 'n geweer door 'n soldaat opgesteld) Door dit begint het sterk te verbruinen en onze nachtelijke tocht zal wellicht niet kunnen doorgaan!

4/ De ware toestand beginnen we langzamerhand te begrijpen. Sedert het begin van den oorlog hadden we geen dagbladen. Voor onzen intrek bij Verdievels hadden we toch de radio. De laatste dagen weten we omzeggens niets. De Belgische capitulatie was toch echt. (dinsdag) De Fransche en Engelsche troepen kregen 48 uur om de 'zak' te verlaten. Dit was dus donderdag om 3 uur. Doch de Franschen, maar bijzonderlijk de Engelschen waren zoo verbitterd dat ze van geen overgave wilden weten. Ze erkenden de Belgische regeering in Frankrijk niet meer. 'n Andere regeering werd gevormd. Die heeft tot doel 'n Belgisch leger in Frankrijk te vormen. (16 tot 35 jaar) De soldaten die in de zak zaten, moesten echter in De Panne ontschepen daar de Engelschen zelf bewust waren dat het onmogelijk was de zegevierende optocht der Duitschers te stuiten. Daarom stelden ze weeral posities op. Koning Leopold heeft zich bij Duitschland 'gevoegd'. Zoo wordt ook ons gebied Duitsche bezetting. De zak is Duitsch gebied onder Engelsche bezetting! Omwille van 'n vraag van onzen koning tot de Duitse staf om dit hoekje te sparen worden om zoo te zeggen geen bommen meer gegooid. De Duitse radio meldt dat ze dit wel zou kunnen doen, maar de vraag van Koning Leopold III heeft ingewilligd. Dit alles vernemen we van Hermann, die naar de radio geluisterd heeft. (geen electriek; batterij)

5/ Leon is juist bezig zand voor de keldervensters te smijten ter beschutting kelder voor mitraljeuzekogels.

Zaterdag 1 juni 1940

Van 11 uur 's avonds reeds tot in de morgen: bombardement. We lagen allen angstig in de kelder te 'slapen'; hoorden de ontploffingen, die soms zeer geweldig waren en het breken der vensters. Tegen de morgen verminderde het schieten, om plots geheel uit te sterven. Het was omstreeks 8 uur dat we opstonden en de verwoesting konden zien: ieder huis had bijna iets. De villa voor ons, was van het dak beroofd; andere waren gedeeltelijk ingestort; het glas van de vensters was bijna overal stuk; de telefoon- en elektrische draden waren stuk; op de weg waren er tientallen obusputten. Een vijftig meter van onze villa lag er 'n Engelsche soldaat, dood; wat verder: nog twee. Dit waren de laatste Engelsche soldaten die we te zien kregen. Rond negen uur, wanneer ik naar het centrum trok, zag ik de eerste Duitse soldaat, omringd door de Hollandse krijgers, hier gelegd. De man was uiterst vriendelijk en gaf allerlei inlichtingen. Zo vernam ik dat de weg naar Nieuwpoort vrij was. Het was toch nog 12 uur 35 als pa, Fons, Leon, Robert en ik ons op marsch zetten om te kijken of alles nog recht

stond. Langs de duinenwegels trokken we het af. Soms hooren we het ontploffen nog van obussen; hier en daar stonden nog talrijke Engelsche autocamions, soms ook kanonnen en tanks. Munitie was er in overvloed. De streek zelf had weinig geleden, alleen maar de centra Oostduinkerke bijzonderlijk was buitengewoon verwoest. Op onzen doortocht zagen we nu Duitse colonnes oprukken. De soldaten lazen allen dagbladen. Pa trok erop af en kon er eentje loskrijgen (West-front) Op de steenweg naar Nieuwpoort was er 'n pick-up opgesteld. De eerste muziek, sinds dagen! Hoe dichterbij we Nieuwpoort naderden, hoe meer het begon af te teekenen dat er hier vrij hard gevochten geweest werd: hoeven waren vernietigd, huizen waren in brand geschoten, obusputten overal, koeien en paarden: dood. De hoeve van Verdievel stond nog recht, maar had veel geleden. De Engelschen hadden alle matrassen voor de vensters gebarricadeerd; ook de boeken en... de piano. In de kelder en in de verste slaappleaats hadden ze hun mitraljeuzen gezet. Van onze eetwaren was er natuurlijk weinig meer te vinden. Hun conserven waren ook niet talrijk meer. Zoo goed als 't kon baanden we ons een weg naar den zolder waar gelukkig onze fietsen nog stonden. Rap van den zolder gesleurd en ... naar Nieuwpoort. Dit was toch de bedoeling maar, pas op weg, ontmoetten we Fons, die ons zegde dat Coksyde en Oostduinkerke moesten ontruimd worden. Robert en ik gingen aanstonds naar de villa terug om de andere af te halen. Pa ging naar Nieuwpoort om te zien hoe het daar gesteld was. 's Avonds om acht uur waren we allen op de hoeve aangeland. En alles was buitengewoon goed, uitgenomen dat we klederen misten, en de gevonden erbarmelijk vuil waren. Vermelden we nog dat eenige Duitse soldaten op de hoeve kwamen om te zien of er geen Engelschen waren.

Zondag 2 juni 1940

Na 'n stevig ontbijt (natuurlijk biscuits!) trokken Hugo, Henri, Robert en ik naar Nieuwpoort op; zwaar beladen met valiezen en pakken. Ik wist niet dat er zooveel kon verwoest worden. De brug over de Oude Veurnevaart hadden de Engelschen doen springen, en we moesten dus over de Duitse noodbrug naar de stad. Arm vertoon. Geen een huis die niets had. Overal waren er pannen van de daken gerukt, ruiten gebroken, huizen ingestort. De eerste personen, die we ontmoetten (in de Duinkerkestraat) waren Gustaaf Buffel en zoon. Over glasscherven en brokken stenen bereikten we ons huis. Langs voor waren de meeste ruiten in; langs achter waren er weinig. De muur die onzen hof met dit van Callenaere verbind was ingestort; ook de kelder, daar dichtbij. Na van onze valiezen ontlast te zijn trokken we met onze

fietsen door de stad. Hugo en Henri gingen even kijken naar de kaai wjl Robert en ik eens geheel de stad in oogschouw namen. Het meest hadden de Valke-, Kaai- en Havenstraat te lijden. Ook de markt, waar 'n grote obustrechtter was en waar ik mijn goede vrienden Ignace en Gerard Zwaenepoel aantrof. Daarop sprongen we weer op onze fietsen naar Verdievel om te eten. 's Namiddags trok ik terug naar Nieuwpoort om de bureau op de kaai in orde te brengen. Dan weerom naar Verdievels (nadat Henri en Robert vertrokken waren) om de stekkar te trekken! Thuis: slapen in de kelder!

N.B. 1/ Langs de muren werden affiches uitgehangen, betrekking hebbende op de krijgsgevangenen, en 'n ander op de dienstneming. Ik was in de gelegenheid zoo'n exemplaar te bemachtigen.

2/ Het Vlaamsch Huis maakte reeds reklaam! Lieve vond zo'n briefje (geel) op straat.

3/ Voortdurend rukten Duitsche eenheden de stad door.

(wordt vervolgd)

+ Wilfried Filliaert

Grasduinen in het archief

MET DE STADSKAS OP DE LOOP

De zwarte grafplaat van de familie Coppieters in de O.-L.-Vrouwekerk zal door de meeste Nieuwpoortenaren wel gekend zijn, met vader Abraham, zoon Ludovicus en kleinzoon Carolus die elk burgemeester van Nieuwpoort waren, en achterkleinzoon Ludovicus bestuurder van de toenmalige sociale woningen en *den disch* [OCMW van toen].

Maar wat met Ferdinand, een andere zoon van Abraham, die tesorier was en dus de zorg had over de stadskas?

Dinsdag 28 september 1725.

De draaiorgels van de Sint-Michielskermis gonzen nog na en vermengen zich met gefluister en geroddel. Maar is het wel roddel?

Tesorier Ferdinand Coppieters zou gisteren naar Brugge vertrokken zijn met bagage en een koffer, en vandaar "*subietelyck en in chiese*" naar Sluis en Zeeland. Zou onze stadskas op de loop zijn?

Prompt wordt beslist gedeputeerde Jan Boudens morgen te paard naar Brugge te sturen om te informeren bij het hoofdkantoor of Ferdinand er betalingen deed, waar hij logeerde en waarheen hij nadien vertrokken is.

Archiefdossier nr. 282 vertelt ons dag voor dag hoe het onderzoek verder verloopt.

Reken maar een dag om te gaan, een dag voor

het onderzoek en een dag om te keren. Ook een paard heeft nood aan rust. Op zaterdag 2 oktober neemt de raad kennis van Boudens' verslag en besluit een delegatie, waaronder burgemeesters Stauffenbergh en Coene, naar vader Abraham te sturen om te vernemen of zoonlief terug thuis is en zo niet:

1. Hem te melden dat, zo de geruchten waar blijken, zijn zoon naar Holland is ten nadele van de staat.

2. Hem te vragen zich borg te stellen voor het eventueel verdwenen bedrag.

3. Zo niet, de kamer aan te wijzen waar de kas met de stadspenningen wordt bewaard, evenals het huis "*De Roose*" waar hij kantoor en residentie houdt.

"Neen, mijn zoon is niet thuis, maar voor zover ik weet zal hij er morgen zijn," zegt de vader Coppieters, die niettemin weigert zich borg te stellen voor eventuele verduisteringen. *"En ja, zo u dit wenst, breng ik u naar de kamer, maar een sleutel bezit ik niet."* Daarop wordt de smid Judocus Seys opgetrommeld die de klus klaart, en staat men voor ledige kasten: geen linnen, geen klederen, geen geld. *"Tiens,"* zegt Abraham, *"hier staat normaal het koffertje waarin hij zijn penningen bergt."*

Ook naast de deur in "*De Roose*" wordt gespeurd, maar dat levert slechts enkele papieren op, die meteen in beslag worden genomen.

Hoewel het 's anderendaags zondag is, komt de raad bijeen en beslist Ferdinand Coppieters te schorsen als tesorier en hem te vervangen door Jan Boudens die men naar Holland wil sturen om Coppieters op te sporen. Maar Holland is zo groot! Dan maar de Hollandse magistraten ingelicht en om de opsporing en aanhouding verzocht.

Nu worden eventuele getuigen opgezocht en opgeroepen zodat een groot onderzoek kan starten. Eerst komt Carel Croes, commis van de provincie-rechten: *"Op zondag 2 september moest ik naar Louis Blanckaert om zowat 200 gulden zilvergeld te ruilen tegen, gouden geld; en nog diezelfde dag idem bij Pieter de Roo waar ik voor wat zilvergeld 28 ponden in gouden guineas ontving; onmiddellijk daarop nog naar Gilbert Hautfort om alweer een hoop zilvergeld om te zetten in 300 gulden goudmunt. Ook de maandag hetzelfde liedje: eerst naar Joannes De Poortere om zilvergeld te ruilen tegen 6 dukaten en een zonnepistool en tenslotte naar Jan Baptist Bouckaert met 300 zilvergulden voor 250 of ietsje mee gouden dito. Dat is nog niet alles: op 26 en 27 september moest ik Louis Verveere manen stante pede zijn achterstel te betalen en*

even later was hij daar reeds met 400 gulden in guineas. Tenslotte moest ik met Jan Baptist Staes naar het huis van vader Abraham waar een goed gesloten koffertje werd weggehaald en naar de barge gebracht."

Croes die behalve een helder oog ook een losse tong heeft, ratelt maar door: die morgen om 5.30 uur moest hij even het bed uit, bij permissie, keek door het raam en zag de voordeur opengaan bij vader Coppieters; behoedzaam kwam de zoon naar buiten met een zwaar gevulde portmanteau, keek even rond en spoedde zich naar het huis "De Roose". Die portemanteau werd diezelfde dag nog aan boord van de barge gebracht evenals een zak, zowat drie voeten groot.

"*k Ga naar Brugge.*" zei hij nog, en ik vroeg: "*Zal je terug zijn op 1 oktober om de gages van de com-misen uit te betalen?*" - "*Nee, je neemt dat maar van de ontvangsten, en mijn brieven hou je maar hier in plaats van ze na te sturen zoals gewoon-lijk?*" was het antwoord.

Ruikt men reeds onraad?

Louis Martin, garde van de provincierechten, doet er nog een schepje bovenop: voor Coppieters moest hij een zak gevuld met geld, een doos met een pruik erin, een mantel en een paar pistolen aan boord van de barge brengen, waar Coppieters alles overnam; en daags voordien op kantoor, zag hij maningsbriefjes bestemd voor brouwers Reygaert, Wissaert, Van de Genachte en Vandewalle om achterstallige betalingen te vereffenen.

Op vrijdag 8 oktober start het groot onderzoek.

Carolus Van Lerberghe, commies, bewoont een deel van "De Roose" en kan wat weten. Inderdaad.

"*Coppieters vertelde mij dat landverpachter Chris-tiani hem aanmaande op de 27 september geld naar Brugge te brengen. Ik zag hem aan boord van de barge gaan nabij de Palinckbrugge, met bagage, en hij toonde mij een geleidebrief van zijn vader voor zowat 2700 gulden geïnde provin-cierecht, en lachend zei hij nog 'Moest iemand mij zien met al mijn bagage hij zou denken dat ik er vanonder trek naar Parijs'. Vraag het maar aan Bouckaert en du Vivier die er ook bij stonden, en tot Blankaert schertste hij 'Gij hebt u toch een vrouw gezocht in Brugge ? 'k Ga dat ook doen?' en tot mij 'Woensdag ben ik terug.'*"

Meerdere getuigen komen bevestigen dat bedien-de Croes of Coppieters zelf zilvergeld kwamen ruilen tegen gouden munt, of kwamen aanmanen subito presto hun achterstel te vereffenen.

Kleermaker Jan Blankaert moest snel een "*wit la-ken cleet met silveren cnoopen en cnoopgaten*" keren, en "*je kan zorgen dat het morgen af is .*"

Stadswerkman Staes werkzaam nabij de grote kaai-brug, werd weggeroepen om een volle portmanteau en een paar laarzen naar de barge te brengen, en 's anderendaags ook vanuit het huis van vader Coppieters een slotvaste koffer van wel 80 pond.

Ook aan boord waren er getuigen.

Schepen J.B. Bouckaert die ook naar Brugge moet is weinig van zeggen. "*Ja, hij heeft bij vader Cop-pieters een geleidebrief gezien voor de zoon om 400 gulden grooten Vlaamsch naar Brugge te brengen, en aan de Rattevallebrug is hij een malslot gaan zoeken voor zijn koffer.*"

Monsieur du Vivier, francofoon, is radder van tong en brengt ons een grote stap verder:

"*Voor ik naar Brugge vertrok liep ik even aan bij oud-burgemeester Coppieters en zag hem zijn zoon een passavant overhandigen voor 2000 en enkele hon-derden zilveren gulden, en aan boord had Ferdinand een redelijk volumineuze koffer bij , een blijkbaar goedgevulde portmanteau en een koppel jachtpi-stolen 'voor mon cousin in Brugge' zei hij. Toen we aanmeerden bij de Rattevalle, ' t hangslot van mijn koffer is stuk, 'k ga eens zien in de herberg voor een vervangstuk' zei hij en stapte aan wal. Hij kwam te-rug zonder hangslot maar met zes flessen wijn die we met nog enkele passagiers soldaat maakten. In een zotte bui laadde hij zijn pistolen met hagel, doch ontlaadde ze gelukkig weer. Voyons, gaat du Vivier verder, hij droeg een witgrijs pak dat gekeerd was en , lach niet, in zijn zak stak een gouden galon van een oud veloren kleed om een gordelriem te ma-ken. Aan de Scheepsdalebrug stapten wij gedrieën van boord en reden per huurkoets naar de stad, waarbij wij afspraken de volgende dag samen een bezoek te brengen aan de pastoor van Oedelem. In de Steenstraat stapte ik uit met Bouckaert aan het logement "De Arend" terwijl Coppieters nog beloofde mij 's anderendaags om 9 uur op te halen. Toen ver-trok hij richting Sint-Salvators zeggende dat hij nog in de stad moest zijn".*

(wordt vervolgd)

H. Boydens

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

